

Täysistunto

Keskiviikko 18.9.2024 klo 14.00—19.09

6. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi digitaalisten palvelujen tarjoamisesta annetun lain, sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 308 §:n sekä eräiden tuotteiden esteettömyysvaatimuksista annetun lain 18 §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 71/2024 vp

Lähetekeskustelu

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 6. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään hallintovaliokuntaan.

Tuttuun tapaan keskusteluun varataan enintään 30 minuuttia ja jos puhujalistaa ei päästä loppuun, asian käsittely keskeytetään ja sitä jatketaan muiden asiakohtien jälkeen. — Nyt ministeri Ikonen, olkaa hyvä.

Keskustelu

16.56 Kunta- ja alueministeri Anna-Kaisa Ikonen (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kyseessä olevan esityksen tavoitteena on keskittää esteettömyys- ja saavutettavuusvaatimusten valvonta yhteen viranomaiseen. Keskittämällä pyritään mahdollistamaan viranomaisten toiminnan, kansalaisten oikeusturvan sekä talouden toimijoiden näkökulmasta parhaimman neuvonnan, ohjauksen ja valvonnan toteuttaminen.

Nykyisin digitaalisten palvelujen saavutettavuusvalvonta on keskitetty Etelä-Suomen aluehallintovirastoon. Saavutettavuusvaatimukset pohjautuvat saavutettavuusdirektiiviin. Saavutettavuus tarkoittaa sitä, että mahdollisimman moni erilainen ihminen voi käyttää verkkosivuja ja mobiilisovelluksia mahdollisimman helposti. Esteettömyysdirektiivissä on säädetty tuotteiden esteettömyydestä sekä eräistä uusista saavutettavuusvaatimuksista digitaalisille palveluille. Uudet saavutettavuusvaatimukset sisällytettiin lakiin digitaalisten palvelujen tarjoamisesta ja tuotteita koskevat vaatimukset pääosin lakiin eräiden tuotteiden esteettömyysvaatimuksista. Tuotteiden esteettömyysvalvonta on säädetty Liikenne- ja viestintäviraston tehtäväksi. Esteettömyysdirektiivin johdosta tehdyt lakimuutokset tulivat voimaan helmikuussa 2023, ja valvonta alkaa täysimääräisesti kesäkuussa 2025.

Etelä-Suomen aluehallintoviraston saavutettavuusvalvonta on osin päällekkäistä Liikenne- ja viestintävirastossa tehtävän tuotteiden esteettömyysvalvonnan kanssa. Vaatimusten toteutumista valvovien viranomaisten tehtäviin liittyy osin samojen tahojen neuvontaa ja ohjausta. Sen hajautuminen kahden eri valvontaviranomaisen vastuulle voi aiheuttaa epätietoisuutta toimivaltaisesta viranomaisesta kansallisella ja kansainvälisellä tasolla sekä valvonnan epäyhtenäisyyttä ja päällekkäisyyttä.

Esityksen tavoitteen saavuttamiseksi lakiin digitaalisten palveluiden tarjoamisesta muutettaisiin valvovaksi viranomaiseksi Liikenne- ja viestintävirasto. Samalla sähköisen viestinnän palveluista annettuun lakiin sekä eräiden tuotteiden esteettömyysvaatimuksista an-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 87/2024 vp

nettuun lakiin tehtäisiin lakitekniset korjaukset. Lakimuutoksen myötä Etelä-Suomen aluehallintoviraston saavutettavuusvalvonnan yksikön henkilöstö siirtyisi tehtävien mukana Liikenne- ja viestintävirastoon.

Luonnos hallituksen esitykseksi oli lausuntokierroksella keväällä, ja lausunnonantajat kannattivat laajasti esityksen tavoitteita ja ehdotettuja muutoksia. Valvontatehtävän siirron ja muiden lakimuutosten ehdotetaan tulevan voimaan 1.1.2025. — Kiitos.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Kiitokset ministerille. — Ja sitten jatkamme keskustelua. Edustaja Laiho.

16.58 Mia Laiho kok: Arvoisa puhemies! Saimme esityksen sähköisen viestinnän palveluista annetun lain sekä eräiden tuotteiden esteettömyysvaatimuksista annetun lain muuttamisesta. Tämä esitys on erittäin kannatettava, ja on hyvä, että tarkastellaan myös jo pitkään olleita käytänteitä, ovatko ne enää nykypäivänä järkeviä. Varsinkin kun digitaalisuuden suhteen ollaan menty aikamoinen harppaus eteenpäin, niin uskon, että liikenne- ja viestintäministeriössä on myös paras osaaminen tältä osin. Erittäin kannatettava esitys.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Rasinkangas.

16.59 Merja Rasinkangas ps: Arvoisa puhemies! Hallituksen esityksessä eduskunnalle laiksi digitaalisten palvelujen tarjoamisesta on kertynyt monia käytännön esimerkkejä, jotka ovat vaikeuttaneet etenkin iäkkäämmän väestön mahdollisuuksia asioida eri palveluissa sekä viranomaisten kanssa. Lainmuutokset ovat välttämättömiä, ettemme jätä osaa kansasta palvelujen ulkopuolelle. Meillä on vielä paljon ikäihmisiä, joilla ei ole älypuhelimia, pankkitunnisteita tai mahdollisuutta käyttää esimerkiksi internetiä, joten he jäävät monen palvelun ja tiedonjakelun ulkopuolelle.

Esimerkiksi niinkin yksinkertaiseen asiaan kuin koronarokotusajan varaamiseen olisi pitänyt tunnistautua pankkitunnuksilla, mitä kaikilla ei ole. Puhelinajanvarausta ei oltu järjestetty, tai ainakaan sitä ei markkinoitu niin, että se olisi tavoittanut ikäihmiset. Ilman pankkitunnisteita ei pääse katsomaan edes omia terveystietojaan kanta.fi-tietokannasta eikä pysty valtuuttamaan ketään läheistään asioimaan omasta puolestaan. Pankit eivät anna ikääntyneelle pankkitunnisteita, jos heillä on epäily, että joku muu käyttää niitä haltijan puolesta. Tarkoitus on periaatteessa hyvä: sillä estetään tilinhaltijan pankkitilin väärinkäytökset ja mahdolliset muut pankkitunnisteita vaativat toiminnot. Mutta syrjäyttääkö tällainen toimintatapa kansalaisen digiyhteiskunnasta kokonaan?

Kaikki läheistään auttavat eivät ole asialla hyötymistarkoituksessa tai rikollisessa mielessä, vaan haluavat vilpittömästi auttaa omaistaan selviämään digimaailmassa asioiden hoidossa. Ikääntyneet eivät ole oman työelämänsä aikana saaneet niitä taitoja, mitä nykyiset diginatiivit osaavat jo hyvinkin nuorena tehdä. Tietoliikenteen kehitys on mennyt etenkin viimeisen 30 vuoden aikana huimaa vauhtia eteenpäin.

Pankin pitäisi rahanpesulain mukaan tuntea asiakkaansa. Esimerkki: Voivatko he tuntea asiakasta, jos he eivät anna edes ajanvarausaikaa pankkitunnisteiden hankkimista varten, mikäli tilinhaltijan omainen on tehnyt omasta pankkiohjelmastaan ajanvarauspyynnön? Ikääntynyt itse ei voinut sitä tehdä, kun hänellä ei ollut pankkitunnisteita, saati digilaitetakaan. Kyseisestä tapauksesta on tehty joitakin vuosia sitten yhdenvertaisuusvaltuutetulle kantelu, joka kuitenkin kuittasi asian olevan pankkitoimintaa koskevien lakien mukainen

Pöytäkirjan asiakohta PTK 87/2024 vp

ja kehotti hankkimaan mobiilivarmenteen tunnistautumista varten. Ikääntyneen asiointia mobiilivarmenne ei kuitenkaan muuta yhtään sen helpommaksi, ja omaisen apuun on turvaututtava senkin käytössä. Pankit mieluusti markkinoivat ikäihmisille koulutusta digilaitteiden käyttöön. Se on tärkeää, jotta ne, joilla vielä on kykyä käyttää laitteita, pystyvät asioimaan sähköisesti. Pitäisi kuitenkin tiedostaa, että meillä on vielä ikäpolvi, joka ei pysty käyttämään erilaisia laitteita asioinnissaan ainakaan itsenäisesti. Ongelmia saattaa aiheuttaa vaikkapa pelkästään heikko näkö, jolloin matkapuhelimen käyttäminenkin on mahdotonta.

Monet iäkkäät joutuvat valitettavasti tänä päivänä myös erilaisten nettihuijausten kohteeksi, koska heillä ei ole riittävästi taitoa tunnistaa nettipetoksia tai pankkisijoitushuijauksia. Olisikin hyvä, jos esimerkiksi pankit oikeasti tunnistaisivat asiakkaansa ja huomioisivat asiakkaan mahdolliset erityistarpeet nyt ja tulevaisuudessa, kuten rahanpesulain 3 luku edellyttää. Myös terveydenhuollossa iäkkäät pitäisi kontaktoida määrääjain, jotta tiedetään, millaisia tarpeita kullekin henkilölle voi ajan saatossa tulla. Opastusta ja neuvontaa voidaan samassa tilanteessa antaa kasvotusten, mikä loisi turvaa ja välittämistä tälle ikäryhmälle.

Edunvalvontavaltuutus on hyvä asiakirja, mutta kaikki eivät tarvitse niin vahvaa edunvalvontaa kuin mitä normaalien päivittäisten asiointien hoitaminen vaatii. Esimerkki tästäkin: Iäkäs mutta vielä itsenäiseen päätöksentekoon kykenevä henkilö halusi saattaa edunvalvontavaltuutuksen voimaan, jotta hänen nimeämänsä lähisukulainen voisi hoitaa monia juoksevia asioita, kuten pankkiasiat, kauppaostokset, lääkärikäyntien avustamiset ynnä muut. Syynä tähän oli lähinnä valtuuttajan heikko näkökyky ja pitkäaikaissairauden heikentämä fyysinen tila. Maistraatin vahvistettua edunvalvontavaltuutuksen iäkkään pankkikortti lakkasi toimimasta, ja valtuutettu joutuu nyt tekemään edunvalvottavan ostokset omalla kortillaan ja siirtelemään varoja pankkitilien välillä. Käytännössä tällaista arjen apua annetaan varmasti ilman valtuutuksia tälläkin hetkellä monessa perhepiirissä, mutta jos haluaa tehdä kaiken mahdollisimman läpinäkyvästi ja rehellisesti, niin siihen ei anneta mahdollisuutta ainakaan pankkien kautta.

Arvoisa puhemies! Turvallisuus on tärkeää huomioida, mutta se ei saisi olla este iäkkäälle omaisten toimiessa avustajana. Yksi erityisen haavoittuvassa asemassa oleva ryhmä ovat yksinäiset iäkkäät ja vailla lähisuvun apua olevat henkilöt. Kuka heitä auttaisi selviämään arjen haasteista? Maalla ja syrjäseudulla löytyy usein naapuriapuakin, toisin kuin kaupungeissa, joissa ei tunneta edes kerrostalon viereisessä huoneistossa asuvaa henkilöä. Yhteisöllisyys loisi myös turvaa yksinäisille ikääntyneille. Digiajan haavoittuvassa asemassa ovat myös yli 12-vuotiaat lapset, joiden vanhemmilla ei ole suoraa pääsyä lapsen terveystietoihin kanta.fi-järjestelmässä. Se on käsittämätöntä, kun ajatellaan, että vanhemman pitäisi pystyä vastaamaan lapsen huollosta ja holhouksesta aina 18-vuotiaaksi asti. Jääkö vanhempi vaille terveydenhoidon tietoa, mikäli lapsi käyttää päihteitä, kärsii mielen-terveysongelmista tai tulee vaikkapa raskaaksi ilman raiskausepäilyä, jos lapsi kieltää tiedon antamisen vanhemmalle? Lastensuojelulaki koskee kuitenkin kaikkia alle 18-vuotiaita.

Arvoisa puhemies! Digitaalisuuden lisääntymisestä on paljon hyötyä, kunhan huolehditaan, että kaikki pysyvät mukana jollakin muullakin asiointin tavalla. On huomioitava myös näkö- ja kuulovammaiset, joten avun tarve ei rajoitu pelkästään ikään ja esimerkiksi muistisairauksiin. Opiskelijat kaipaavat lisää terveydenhuoltopalveluita, joihin tällä het-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 87/2024 vp

kellä on pitkät jonot. Nuoret käyttävät mielellään digitaalisia terveys- ja etenkin mielenterveyspalveluja hyväkseen, mikäli niitä olisi vielä enemmän tarjolla. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Edustaja Lindén.

17.05 Aki Lindén sd: Arvoisa rouva puhemies! Aivan ensimmäiseksi haluan sanoa, että äsken kuulimme erittäin hyvän puheenvuoron, ja voin sanoa, että olen joka ainoasta sanasta siinä samaa mieltä.

Mutta toiseksi haluan sanoa, että olen hyvin tyytyväinen siihen, että toinen varapuhemiesmiehemme, joka nyt johtaa puhetta, antoi meidän kuulla tämän puheenvuoron. Eilen oli vähän vastaava tilanne, kun käsittelimme täällä sairausvakuutuslakia ja siihen liittyvää tiettyä yksityiskohtaa. Kun itse käytn puheenvuoron, jossa hieman lavensin sitä, edelleen pysyen sairausvakuutuslaissa, ensimmäinen varapuhemies keskeytti puheenvuoroni ja sanoi, että minun täytyy pysyä ahtaasti siinä asiassa, joka oli silloin käsittelyssä. Nythän meillä oli käsittelyssä tämän valvontaviranomaisen muutos Etelä-Suomen avista Liikenne- ja viestintävirastoksi. Tämä oli se asia. Mutta itse olen siis sitä mieltä, että täällä saa puhua laueasti, ja kehuin ja olin vilpittömästi sitä mieltä, että puheenvuoro oli aivan erinomainen.

Mutta mennäkseni nyt itse tähän asiaan haluan sanoa, että kun silloin syksyllä 22 esiteltiin tämä direktiivi ja sen toimeenpano Suomessa, toimin ministeritehtävissä. Täytyy sanoa, että se oli kyllä vaativaa lainsäädäntöä, siis koko se esteettömyysdirektiivi. Perehdyin siihen tietysti huolellisesti ja mietin silloin, että alkaakohan tämä direktiivi ja sen voimaannpano lailla Suomessa ihan oikeasti toteuttaa kansalaisyhteiskunnassa sitten niitä tavoitteita, joita siinä direktiivissä ja laissa on asetettu, ja tästä varmasti meillä olisi syytä käydä josain vaiheessa ihan hyvä keskustelu.

Nyt tässä on lähinnä tekninen muutos, joka on ihan kannatettava. Tässä mielessä halusin välillä käyttää vähän tämmöisen positiivisemmän puheenvuoron, kun äskeinen keskustelu oli pikemminkin aika vahvaa vastakkainasettelua täällä.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Haluaako ministeri kommentoida?

17.07 Kunta- ja alueministeri Anna-Kaisa Ikonen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Voisin kiittää näistä puheenvuoroista. Varmasti direktiivin vaikutuksia on hyvä aina arvioida. Tämä esteettömyys- ja saavutettavuusvalvonnan keskittäminen on teknisluontoinen muutos ennen kaikkea, tämä osaltaan selkiyttää. Mutta samalla tavoin tervehdin myöskin ihan ilolla tätä puheenvuoroa, että kun me puhutaan digitaalisesta yhteiskunnasta, niin on tietysti tärkeätä kiinnittää huomiota juuri näihin esteettömyys- ja saavutettavuuskysymyksiin. Kun kehitämme digitaalisia palveluita, niistä tehdään mahdollisimman saavutettavia, helpokäyttöisiä, ja sitten tarvittaessa, jos joku ei niitä pysty käyttämään, on rinnalla myöskin puhelimitse tai läsnäpalveluna annettavia asioita. Ja sitten on tietysti tärkeää myöskin nähdä se arvokas työ, mitä vaikkapa järjestöt tekevät, että on erilaisia digiopastajia ja muita, että esimerkiksi saman ikäluokan ihmiset voivat ikäihmisten kanssa toimia rinnallakulkijoina ja sellaisina neuvojina, joilta on helppo kysyä, tavallaan omaan vertaisryhmään kuuluvina. On tärkeää, että pidetään huolta näistä näkökulmista, mitä tässä keskustelussa tuli esille. — Kiitoksia tästä.

Keskustelu päättyi.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 87/2024 vp

Asia lähetettiin hallintovaliokuntaan.